

Умови забезпечення успішної соціально-психологічної адаптації студентів – майбутніх фахівців з комп'ютерних технологій

О. Р. Ткачишина

Міжрегіональна Академія управління персоналом

У статті розкрито питання оптимізації соціально-психологічної адаптації студентів у ВНЗ. Відзначено необхідність впровадження активного соціально-психологічного навчання для студентів – першокурсників, що навчаються за спеціальностями пов'язаними з комп'ютерними науками.

Ключові слова: соціально–психологічна адаптація, комп'ютерні технології, активне соціально-психологічне навчання.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сьогодні проблема соціально-психологічної адаптації у різних її проявах знаходиться серед найактуальніших у науці та суспільній практиці. Інформатизація та комп'ютеризація, що набувають усе більшого розмаху у сучасному суспільстві призводять до прискорення темпів життя, збільшення інформаційного потоку та необхідності сприйняття та переробки людиною великої кількості інформації.

Усе більше молодих людей починають цікавитись комп'ютером, обирають спеціальності, які пов'язані з комп'ютерними науками. Як показали проведені нами дослідження, соціально-психологічна адаптація студентів у ВНЗ, які обрали професію програміста має свої особливості. Так, студенти – майбутні програмісти виявились більш агресивними у порівнянні зі студентами інших спеціальностей, а в процесі навчання за обраною спеціальністю стають більш інтровертованими, зосередженими на власній особистості, у них зростає показник депресивності. Тому, постає необхідність у розробці та впровадженні в навчальний процес підготовки фахівців, програми соціально-психологічного тренінгу для студентів – майбутніх програмістів.

РЕЗУЛЬТАТИ ТЕОРЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМИ

Проблемі соціально-психологічного тренінгу приділяли увагу багато дослідників, серед них Т.С. Яценко [7], Ю.М.Ємельянов [1], Л.А. Петровська [2], Є.В. Сидоренко [4], В.Г. Ромек [3] та інші. Так, Є.В. Сидоренко висловлює думку про те, що необхідна система тренінгів по психології спілкування для школярів і студентів всіх спеціальностей [4, 57]. Ми погоджуємося з такою думкою, оскільки проведене практичне дослідження підтвердило необхідність проведення соціально-психологічного тренінгу для студентів - програмістів з метою покращення міжособистісних взаємин, спілкування, подолання власних агресивних проявів у поведінці та набуття впевненості у собі.

Нами розроблена програма спецкурсу активного соціально-психологічного навчання «Оптимізація соціально-психологічної адаптації студентів у процесі професійної підготовки» для студентів першого курсу – майбутніх фахівців з комп'ютерних технологій, тобто тих, які навчаються за спеціальностями пов'язаними з комп'ютерними науками такими, як «Програмне забезпечення автоматизованих систем», «Автоматизовані системи управління», «Прикладна математика» та ін.

Мета спецкурсу – дати студентам теоретичні знання в галузі психології, що необхідні для ефективного спілкування, міжособистісної взаємодії, розвитку уміння розпізнавати та усвідомлювати виникнення негативних емоцій, формування впевненості у собі, і допомогти в набутті практичних навичок по застосуванню зазначених вмінь.

Проведене практичне дослідження особливостей соціально-психологічної адаптації студентів – майбутніх фахівців з комп'ютерних технологій показало необхідність застосування методів активного соціально-психологічного навчання у процесі професійної підготовки. Особливо така необхідність існує у студентів першокурсників, які змушені адаптуватися до нових умов навчання у ВНЗ враховуючи специфіку обраної спеціальності. Практичне дослідження дозволило з'ясувати слабкі ланки у процесі

соціально-психологічної адаптації студентів у ВНЗ в процесі професійної підготовки. Виходячи з отриманих результатів розроблено три блоки (цикли) тренінгової програми, яка направлена на оптимізацію адаптаційних можливостей студентів з урахуванням обраної спеціальності та особистісних, індивідуально-психологічних особливостей майбутніх фахівців з комп'ютерних технологій.

Програма спецкурсу активного соціально-психологічного навчання розрахована на 74 години і передбачає проведення лекцій по основним темам, практичних занять, що включають вправи для практичного засвоєння навичок, рольові ігри, групові дискусії, мозкові штурми. Семінарські заняття заплановані після циклу практичних занять з метою обговорення у групі засвоєних практичних навичок та отриманих знань основної теми циклу та її закріплення. Програмою передбачена індивідуально-консультаційна робота зі студентами після кожного тематичного циклу з метою розв'язання питань, що можуть виникнути у студентів стосовно практичних вправ, теоретичного матеріалу спецкурсу, особистих проблем та ін. Значна частина годинного навантаження програми відводиться на домашні завдання, які призначені для практичного закріплення отриманих на заняттях навичок та їх застосування у реальному житті. Показником ефективності запропонованої програми спецкурсу слугує психодіагностика, проведення якої передбачено на першому та останньому заняттях.

Розглянемо детальніше запропоновану нами програму спецкурсу «Оптимізація соціально-психологічної адаптації студентів у процесі професійної підготовки», яка розроблена для студентів – першокурсників, що навчаються за спеціальностями пов'язаними з комп'ютерними науки.

У програмі запропонованого спецкурсу передбачені наступні теми лекцій: 1. Ознайомлення з програмою спецкурсу; 2. Спілкування (три сторони спілкування: комунікативна, інтерактивна, перцептивна); 3. Подолання конфліктності (агресивних проявів у поведінці); 4. Впевненість у собі; 5. Підведення підсумків спецкурсу.

Практичні заняття спецкурсу передбачають засвоєння наступних тем: 1. Розуміння себе та інших; 2. Розвиток уміння слухати; 3. Формування емпатії (співчуття, співпереживання); 4. Розпізнання та усвідомлення виникнення негативних емоцій; 5. Контроль власних емоцій; 6. Зняття стресу, нейтралізація негативних емоцій; 7. Асертивна поведінка (вміння почуватися впевнено в будь-яких ситуаціях); 8. Розвиток активності у міжособистісних стосунках.

Семінарські заняття у програмі спецкурсу передбачені після практичних занять кожної з трьох головних тем циклу і містять наступний зміст: 1. Засоби ефективного спілкування; 2. Управління власними емоціями та поведінкою; 3. Формування впевненої поведінки.

Таким чином, семінарські заняття покликані закріпити теоретичні знання отримані на лекції з відповідної теми та узагальнити засвоєні вміння та навички отримані на практичних заняттях. Також, на семінарських заняттях передбачений розгляд питань, що з'явилися у студентів у процесі проходження даного спецкурсу, а також спірних, суперечних питань.

Індивідуально-консультативна робота передбачає обговорення питань, що виникають у студентів у процесі проходження спецкурсу та таких, які є особистими і не можуть обговорюватися у групі. А також передбачена психологічна підтримка та допомога при вирішенні особистісних проблем.

Показником ефективності пропонованої програми спецкурсу слугує психодіагностика, проведення якої передбачено на першому та останньому заняттях. На першому занятті психодіагностика слугує не тільки методом заміру показників соціально-психологічної адаптації до прослуховування спецкурсу студентами - першокурсниками, а також покликана розширити знання студентів про себе, власну особистість, свої особливості. Таким чином, додатковими цілями психодіагностики є розширення знань студентів про себе, формування мотивації до самовивчення, саморозвитку та самовдосконалення.

Після прослуховування спецкурсу проводиться повторна психологічна діагностика і порівняльний аналіз результатів до і після прослуховування спецкурсу.

Самостійна робота передбачає виконання студентами домашніх завдань покликаних закріпити знання та вміння, які отримані на практичних заняттях. Також передбачене додаткове вивчення тем спецкурсу, що зацікавили, для цього студентам пропонується список рекомендованої літератури.

ВИСНОВКИ

Практика засвідчила, що існує суттєва необхідність у впровадженні в процес професійної підготовки студентів, спеціальних курсів, які б містили елементи соціально-психологічного тренінгу. Особливо така необхідність постає відносно студентів – першокурсників, а саме – майбутніх програмістів. Першокурсники опиняються в нових соціальних умовах ВНЗ, які суттєво відрізняються від шкільної системи освіти, вони змушені адаптуватися до нових умов, вимог та свого оточення. Тому, доцільним є запровадження спецкурсу активного соціально-психологічного навчання для студентів – першокурсників з метою оптимізації їх адаптаційного процесу. Студенти – майбутні програмісти особливо потребують впровадження методів активного соціально-психологічного навчання, або проведення соціально-психологічного тренінгу, оскільки їхня професійна підготовка та майбутня професійна діяльність, що проходитиме в системі «людина-комп'ютер» може негативно вплинути на становлення особистості, що характерне для вікового періоду першокурсників. Щоб запобігти формуванню у студентів таких негативних рис, як замкнутість, зосередження на власній особистості та інших, що може бути зумовлено особливостями професійної підготовки в системі «людина-комп'ютер», доцільно проводити для студентів-першокурсників, що навчаються за спеціальностями пов'язаними з комп'ютерними науками соціально-психологічні тренінги. Подальше дослідження даної проблеми вбачаємо у впровадженні

розробленої програми спецкурсу активного соціально-психологічного навчання у практику та визначенні її ефективності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Емельянов Ю. Н. Активное социально-психологическое обучение. – Л.:ЛГУ, 1985.
2. Петровская Л. А. Теоретические и методические вопросы социально-психологического тренинга. – М.:МГУ, 1982. – С.208.
3. Ромек В. Г. Тренинг уверенности в межличностных отношениях. – СПб.: Речь, 2005. – 175 с.
4. Сидоренко Е. В. Тренинг коммуникативной компетентности в деловом взаимодействии. – СПб.: Речь, 2004. – 208 с.
5. Ткачишина О. Р. Особливості динаміки показників соціально-психологічної адаптації студентів – майбутніх фахівців з комп'ютерних технологій //Актуальні проблеми психології. Том І.: Соціальна психологія. Організаційна психологія. Економічна психологія: Зб. наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України/За ред. Максименка С. Д., Карамушки Л. М. – К.: Міленіум, 2006. – Част.18. – С.109-113.
6. Ткачишина О. Р. Соціально–психологічні особливості студентів – майбутніх фахівців з комп'ютерних технологій //Вісник ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка. – Вип. 31. – Сер.: Психологічні науки: Зб. наук. праць у 3-х т. - Чернігів: ЧДПУ, 2005. - №31. – Т 3. – С. 118-122.
7. Яценко Т. С. Психологічні основи групової психокорекції: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1996. – 264 с.